

Neuropsychologie, Neuropsychologisch Onderzoek, de Neuropsycholoog

Informatie voor de cliënt en verwijzers¹

Wat is neuropsychologie en wat is een neuropsycholoog?

De neuropsychologie is het vakgebied dat de relatie bestudeert tussen gedrag en de werking van de hersenen. Dat kan zijn in het kader van wetenschappelijk onderzoek of de gezondheidszorg. Meestal zult u te maken krijgen met een neuropsycholoog die werkzaam is in de gezondheidszorg. De neuropsycholoog zal door middel van psychologisch onderzoek vaststellen welke gevolgen een hersenbeschadiging (bijvoorbeeld een val op het hoofd) of hersenaandoening (bijvoorbeeld dementie) heeft voor het dagelijks leven. Of andersom: wanneer iemand moeite heeft met bepaalde dingen in het dagelijks leven, dan zal de neuropsycholoog nagaan of dit verklaarbaar is uit een beschadiging of aandoening in de hersenen.

De neuropsycholoog heeft zich tijdens de universitaire opleiding psychologie en mogelijk nog daarna, gespecialiseerd in de neuropsychologie. Sommigen hebben zich gericht op volwassenen, anderen voornamelijk op kinderen. Een neuropsycholoog voert neuropsychologisch onderzoek uit en geeft informatie en advies omtrent de aard van eventueel gestoorde functies en hoe het beste met de beperkingen kan worden omgegaan. Vaak speelt de neuropsycholoog ook een belangrijke rol in de verdere behandeling en begeleiding van de patiënt met hersenletsel. Dat kan bestaan uit vele activiteiten, zoals het leren accepteren van de beperkingen, geheugentraining of begeleiding in de werkhervatting. Naast de patiënt kan ook de familie worden geïnformeerd en begeleid in het proces van aanpassing na hersenletsel. Neuropsychologen werken in ziekenhuizen, revalidatiecentra, verpleeghuizen, psychiatrische ziekenhuizen en op universiteiten. Een aantal neuropsychologen voert een zelfstandige praktijk.

Mogelijke gevolgen van een hersenbeschadiging.

Een hersenbeschadiging kan ontstaan als gevolg van een ongeval (traumatisch hersenletsel), een beroerte (infarct of bloeding), een ziekte (infectie, tumor, vergiftiging), een aangeboren afwijking of andere neurologische ziektebeelden zoals dementie. Ook bij bepaalde psychiatrische ziektebeelden is er sprake van een hersenaandoening. Een hersenbeschadiging kan, naast lichamelijke gevolgen zoals verlammingen, ook gevolgen hebben op het gebied van:

- het cognitief functioneren: zoals stoornissen in aandacht, geheugen, waarneming, taal, denken, tempo en uitvoeren van handelingen.
- gedrag en emoties: stoornissen zoals initiatiefverlies, verminderde sociale vaardigheden, agressiviteit, angst, depressiviteit, prikkelbaarheid en persoonlijkheidsveranderingen.

Deze stoornissen kunnen gevolgen hebben voor het dagelijks leven. Bij kinderen kan dit invloed hebben op de ontwikkeling maar ook op schoolprestaties. Bij volwassenen kan dit invloed hebben op werkprestaties, het uitvoeren van hobby's en ook op sociale relaties (bijvoorbeeld binnen het gezin en met collega's). Als er een vermoeden is van een hersenbeschadiging wordt vaak een neuropsychologisch onderzoek aangevraagd.

Wat is een neuropsychologisch onderzoek?

Bij een neuropsychologisch onderzoek worden eerst de klachten door middel van een gesprek in kaart gebracht. Vervolgens wordt een aantal tests en vaak ook vragenlijsten afgenomen. De tests meten onder andere de intelligentie, geheugen, concentratievermogen, werktempo, waarneming, taal en spraak, ruimtelijk inzicht en planning. Welke tests worden afgenomen is afhankelijk van de vraagstelling. De vragenlijsten worden vaak afgenomen om uw klachten goed in kaart te brengen (bijvoorbeeld klachten over pijn of somberheid) of meer te weten te komen over u als persoon (persoonlijkheidskenmerken).

De tests en eventuele vragenlijsten worden afgenomen aan een tafel of naast het bed in een ziekenhuis als dat niet anders kan. De tests doen geen pijn en er wordt geen gebruik gemaakt van spuiten of elektrodes. Een

¹ Deze informatiefolder is opgesteld door de sectie Neuropsychologie van het NIP (Nederlands Instituut voor Psychologen, beroepsvereniging) en de Nederlandse Vereniging voor Neuropsychologie (wetenschappelijke vereniging). Zie voor meer informatie over neuropsychologie en de adressen van respectievelijk de sectie en de vereniging de websites: www.neuropsycholoog.nl en www.nvneuropsych.nl

neuropsychologisch onderzoek neemt meestal een halve tot hele dag in beslag. Het kan zijn dat het onderzoek niet in één keer maar in meerdere keren wordt afgenomen. Dit is bijvoorbeeld het geval als u snel vermoeid bent. Na het onderzoek moeten de testresultaten en de vragenlijsten worden uitgewerkt. Dit neemt enige tijd, zodat u pas op een later tijdstip de uitslag kunt krijgen. U kunt altijd het neuropsychologisch rapport bespreken en eventueel inzien. De neuropsycholoog is verplicht u over de inhoud en bevindingen te informeren.

Voorbeelden van neuropsychologisch onderzoek:

We geven u enkele voorbeelden van mogelijkheden van een neuropsychologisch onderzoek.

Iemand heeft een herseninfarct gehad en kan niet meer goed uit zijn woorden komen. De neuropsycholoog kan onderzoeken wat de aard is van de taal- en/of spraakproblemen. Ook kan onderzocht worden of er ook nog andere cognitieve stoornissen zoals geheugenstoornissen voorkomen. Tenslotte kan de neuropsycholoog de omgeving adviseren hoe men het beste kan omgaan met de beperkingen en een behandeling aanvragen bij logopedie.

Iemand heeft een jaar geleden een auto-ongeluk gehad met daardoor een zware hersenschudding. Nu kan hij zijn werk niet meer aan. De neuropsycholoog kan onderzoeken of dit een gevolg is van het ongeluk of dat er andere factoren (ook) een rol spelen, zoals bijvoorbeeld overspannenheid door een te grote werkdruk. Ook kan hij advies geven over werkaanpassing of -hervatting.

Iemand heeft al lange tijd taal-, geheugen- en concentratiestoornissen. De neuropsycholoog kan nagaan of cognitieve training (bijv. geheugen- of concentratietraining of logopedie) zinvol is. Ook kan na de training het effect van deze therapie worden vastgesteld.

Een ouder iemand die zich altijd prima zelfstandig kon redden begint langzamerhand van alles te vergeten. Met neuropsychologisch onderzoek kan worden onderzocht of dit beeld zou kunnen passen bij beginnende dementie en hoe de naaste omgeving daar het beste mee kan omgaan.

Een patiënt die herhaaldelijk met ernstige depressieve klachten wordt opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis klaagt dat zijn geheugen en concentratie steeds slechter worden. De neuropsycholoog brengt dit in kaart met behulp van geheugen- en aandacht tests. Met de arts probeert de neuropsycholoog vervolgens uit te zoeken of de geheugen- en concentratieklachten het directe gevolg zijn van de depressies of mogelijk bijwerkingen zijn van de vele medicijnen die worden gebruikt door de patiënt.

Een kind dat zich altijd normaal heeft ontwikkeld gaat op school ineens achteruit in zijn prestaties. De neuropsycholoog kan vaststellen welke cognitieve moeilijkheden het kind precies heeft en of er aanwijzingen zijn voor een ziekteproces in de hersenen. De bevindingen uit het neuropsychologisch onderzoek leiden ook tot begeleidingsadviezen voor de ouders en de docenten van het kind.

Hoe worden de onderzoeksbevindingen gebruikt?

Hoe de bevindingen van het neuropsychologisch onderzoek gebruikt worden hangt af van de vraagstelling van het onderzoek. De bevindingen kunnen bijvoorbeeld een diagnose bevestigen of ondersteunen. De onderzoeksresultaten geven gewoonlijk een profiel van uw sterke en zwakkere kanten en dit profiel is nodig voor het plannen van de behandeling of begeleiding of bijvoorbeeld voor het vinden van een geschikte school, revalidatie- of woonsetting. Met behulp van de sterke kanten kan gekeken worden welke compensatiemogelijkheden er zijn en wat de meest geschikte aanpak is in het dagelijks leven. De bevindingen van neuropsychologisch onderzoek zijn vaak ook belangrijk voor therapieën zoals fysio- en ergotherapie. Soms wordt iemand herhaaldelijk onderzocht om te zien of er een verandering van de stoornissen is opgetreden (bv een verbetering door een behandeling).